

ACC. N:R M. 16595: 1-8.

Landskap: *Skåne*

Upptecknare: *Birger Ahström*

Härad:

Berättare: *Nils Heird af Tegerstrad, Lund*

Socken: *Lund*

Berättarens yrke: *typograf*

Uppteckningsår: *1966*

Född år *1883* i *Vimmerby*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Typografminnen. s. 1-8.

*(Ht. ommer.
fr. lista ; se
rundskrivelse)*

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16595:/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag är född 1883, och vi var nio syskon hemma. Bara tre lever numera. Far var egentligen mejerist och hade ett mejeri och en stor gård i Bohuslän, men det fick han lämna. Han hade ett äventyrligt liv bakom sig. Han hade arbetat bl.a. i Amerika, Sydamerika och Sydafrika. Bäst trivdes han i Sydafrika och jag tror att han alltid längtade tillbaka dit. Han kom dit med en norsk fullriggare och arbetade där hos en skeppsklarerare.

Farfar var fängelsedirektör på Långholmen och senare på kvinnofängelset i Norrköping. Han hade också haft sina äventyrligheter. Jag visste att det fanns en svart punkt i min farfars liv, men vad det var fick jag reda på först som vuxen, och det av en tillfällighet. Det var när jag senare arbetade på Centraltryckeriet i Lund. Jag satte en bok om studentminnen från Lund. Där berättades om ett - upplopp kan man kalla det, i Lundagård. Det var ju så att Lundagård förr var ett akademiskt område, dit bara akademiker egentligen ägde tillträde. Alltnog: ett antal studenter hade kommit i delo med polisen och en student som bar en värja drog den och råkade ränna den i ögat på en polisman. Den studenten var farfar. Han blev relegerad för den sakens skull och fick söka sig en annan bana än den akademiska.

Mellan mitt fjortonde och sextonde år var jag till sjöss som jungman på ett segelfartyg. Ångfartyg har jag aldrig varit på, och förresten hade och har jag ingenting tillövers för ångbåtsgastar.

ACC. N:R M. 16595:2.

Egentligen började jag i typografyrket mer av en tillfällighet. Det var i Uppsala. Jag exerceerade där. Meningen var att jag efter exercisen skulle gått igenom en bokhållarekurs, och jag hade en sväger som var tandläkare där i Uppsala också. Men istället började jag hos Almqvist & Wicksell. Det var år 1902. Där stannade jag i tre år. Sen flyttade jag till Berlings i Lund, där jag alltså gjorde mitt ~~tvåde~~ fjärde lärlingsår. Således var jag ganska gammal när jag ^{började} ~~berörde~~ som lärling - nästan tjugo år - och det medförde att både slapp springa ärenden och sopa och annat. Jag stod vid kasten från första stund.

Till Lund kom jag 1907. Jag hade varit sjuk ett år. Det var hjärtat som krånglade.

På Berlings stannade jag i åtta och ett halvt år. Där blev jag också förklarad utlärd. Den dagen bjöd jag min ^{at} tjugo kollegor på toddy. Toddy lagades av konjak, socker och varmt vatten. Det kallades för inkilning.

Vi festade för övrigt rätt ^{bra} ~~bra~~ hos Berlings på den tiden. Det fanns en vinhandlare ungefär där posten nu ligger. Där handlade vi. En sättare lade ut penga~~r~~ för dagens inköp: en kanna, två och en halv liter, på förmiddagen och en kanna på eftermiddagen. Sen betalade vi direkt till honom eftersom vi drack. Det hände att man smet ifrån mitt på dagen ibland också. Det fanns

2
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16595:3.

3
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ju t.ex. biljarden som låg ungefär där Tage Håkanssons nu ligger som lockade. Ja, ja, man betalade det själv, för vi ~~så~~ satte uteslutande på beräkning, och ju mindre man satte dessto mindre tjänade man.

Efter ~~en~~ arbetet tog vi ofta en snaps innan vi gick hem. Det blev alltid några stycken som gjorde sällskap. Då gick vi på en krog. Två snapsar och en kanna kaffe kostade 27 öre. En diskare kostade 6 öre.

Som ungarl åt man ju på spisställen. Hos hökare, t.ex., där man kunde köpa smörgåsar och stekt sill och sådant, handlade vi ådrig. Jag åt på ett ställe där tre mål mat om dagen kostade 6 kronor per vecka. Ibland gick jag på Alströms hotell. Där hade de en så god pyttipanna, som kostade 25 öre portionen. På Grands källare åt jag också ibland. Där minns jag att man fick smörgåsbord och biffstek och brännvin för 1:25. Det var ett trevligt ställe där både studenter och borgare festade och kom väl överens.

Men sen gifte jag mig och flyttade ifrån mitt rum på Nygatan där jag bodde som ungarl och sen blev det ju annat.

Hos Berlings stannade jag som jag ~~sa~~ åtta och ett halvt år. Då slutade jag. Jag blev sjuk igen. Det var blyförgiftningen som tog mig. Jag var borta från

ACC. N:R M. 16595:4.

4
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

arbetet ett halvt år. Ett litet ekonomiskt bidrag fick jag, men jag minns inte med säkerhet varifrån. Från boktryckarn var det i varje fall inte. Då hade vi det lite knapert min fru och jag. Men min fru var duktig, hon ordnade matlag, där kamrater från tryckeriet åt. Så stor var ju inte förtjänsten, men vi åt i alla fall gratis själva. På något undantag när betalade kamraterna också ordentligt vad de var skyldiga.

Så började jag arbeta igen. Just då var det inte lätt att få arbete. Jag var hos Otto Grahn och hos Lorenz Larsson (det tryckeriet finns inte mer). Till slut gjorde jag som många andra. Jag reste till Kristiania.

I ~~Kristia~~ Kristiania arbetade jag året 1917-18. Där trivdes jag och min hustru utomordentligt. Det fanns 60.000 utlänningar i stan och därav var 30.000 svenskar. Att man var svensk höll man tyst med. Inte på arbetet, där kände alla en och där var det ingenting med det. Men gick man på gatan och pratade svenska kunde det hända att man fick "svenskjävel" slängt efter en.

Vi bodde hos en kaptensänka som hyrde ut rum. Jag och min fru hade den före detta pigkammaren, ett rätt litet rum innanför köket med pärlspontade brädväggar.

Lönen var utmärkt. 20 kronor i veckan hade jag i Lund och 50 fick jag i Norge.

ACC. N:R M. 16595:5.

5
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Direktören hette Oldenburg. Det var den mest sympatiska chef jag någonsin haft. Han var mycket omtyckt. När han firade sitt guldbrylllop lade vi ihop två kronor var och en adress sattes i sätteriet. Vid veckoslutet kom avlöningen. Och förvånade och glada fann vi förutom lönen 50 kronor extra i kuvertet och ett tackbrev från direktören. Till jul fick vi 100 kronor extra. Det hade aldrig hänt i Sverige.

Men trots att lönen var bra, ville man ha mer. Det blev alltid vi utlänningar som fick gå in och begära påökt. En gång var det min tur, och jag gick alltså in och begärde en femma mer. Oldenburg frågade om jag inte var nöjd. Jo, svarade jag, det är jag. Men den allmänna meningen är att vi skall ha en femma mer i veckan. Då skall Ni få en femma, svarade Oldenburg. Men hälsade andra att om de vill ha något så kan de gå in och begära det själva.

Ja, Kristiania var bättre än Lund. Arbetarna där var mer socialistiska än de var här. Och trevliga arbetskamrater var de också. Enda felet var att det var svårt att få bostad och så småningom blev det svårt att skaffa mat. Men en norrman som också bodde hos kaptensänkan kände några från landet, och genom honom fick ^vlite kött, ägg och fläsk.

Tillbaka till Lund igen. Jag kom till Centraltryckeriet och där var jag i

ACC. N:R M. 16595:6.

6
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

många år. Sen började jag hos Håkan Ohlsson och där stannade jag i nio och ett halvt år tills jag gick i pension.

Arbetslokalerna var ju inte så fina förr som nu, men att direkt kalla dem osunda tycker jag är en överdrift. Berlings t.ex. hade stengolv som var lätt att sopa och skura. Men Centraltryckeriets gamla trägolv med stora springar fulla av damm och allt var naturligtvis rent ut sagt osunt.

Om det var vanligt att folk blev sjuka i blyförgiftning vill jag inte yttra mig om med bestämdhet, men nog var lungsoten relativt vanlig bland typograferna förr i tiden, åtminstone fram till första världskriget. Och de stora och dammiga helkasterna var omöjliga att hålla ens något sånär dammfria.

Sjuka var också ofta alla dessa vandrande typografer som gick omkring. De var utlärda typografer och yrkesmän, ofta bra sådana, men de kunde aldrig behålla ett arbete. Rent ut sagt levde de på brännvin och på att tigga. Banditen var väl den mest kände. Han höll på att gå länge. Det berättades mycket om honom, man kommer bara inte ihåg allt. En gång var han på ett tryckeri i Halmstad. När han gick fick han fjorton dars lön plus en femma extra. Banditen tittade förvånad på femma och frågade: "Har boktryckarna blivit religiös sen sist?".

ACC. N:R M. 16595:7

7
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Arbetstiden var både på Almqvist & Wicksell och Berlings i gamla tider från kl 7 till 6 på kvällen. En och en halv timmes middagspaus mitt på dagen. Då gick vi ut och åt. Det var samma arbetstid även på lördagar, men då började vi "städa" sådär omkring kl 3.

Lönen var egentligen rätt dålig förr. Först och främst var lönesättningen rätt vansinnig. Man arbetade bara på beting. Detta förde med sig att de äldre sättarna tog alla arbeten som gav snabba pengar. På så sätt tjänade de bättre än de yngre. En tabell man gömt undan som ståsats och där man bara behövde byta några siffror betalades ~~en~~^{som} en ny tabell. En utgångssida gick ju snabbare att göra än en hel sida oxsättning. Beroende på om man hade turen att få bra eller oturen att få dåliga jobb varierade veckoförtjänsten och blev ibland ganska ojämn vecka för vecka. Ni tror mig inte om jag säger att jag en vecka kunde tjäna 10 kronor och nästa 40, men så var det.

Under första världskriget var det dåligt betalt tack vare avtalet. Vi hade lön efter ett fyraårsavtal samma år som kriget bröt ut. Så lönen steg inte, men det gjorde priserna. Efter kriget fick vi ett nytt avtal och bättre löner igen.

Nej, typograferna tjänade inte så förtvivlat mycket förr. Kårens anseende

ACC. N:R M. 16595:8.

stod högt, men, men... det bara skulle vara så storslaget. Man hade alltid krage och kravatt, krage hade man även om den var solkig. Det söps mycket inom kåren. Man bodde inte storslaget precis. Men en sak är i alla fall ~~vsäker~~: sammanhållingen inom kåren var bättre än den är nu. Jag vet inte var den ~~sammanhållingen~~ tagit vägen nu. Förr gick man ut tillsammans, man hade roligt. Det är slut nu.

Nu är jag mer eller midre änkeman. Min hustru är sjuk kommer aldrig att lämna sjukhemmet. Jag går här ensam och rotar i min vapensamling, som Ni ser har jag en ganska stor samling huggvapen och pistoler. Det är lite svårt att få plats med alltsammans, vi köpte en liten men bekväm insatslägenhet när jag pensionerades, och det är ju trångt på väggarna. Vapen har alltid varit min stora hobby, och jag ska gärna visa samlingen för Er om Ni har lust.

8
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND